

Sử dụng hình tượng người chiến sĩ trong những tác phẩm hội họa phục vụ giáo dục sinh viên ý thức trách nhiệm xây dựng và bảo vệ Tổ quốc

Trương Đức Tuấn*

*ThS. Trường Cao đẳng Lào Cai

Received: 30/11/2023; Accepted: 6/12/2023; Published: 18/12/2023

Abstract: During the years 2000 - 2015, the political and cultural context of our country had many changes, and at the same time influenced the changing perspectives of artistic creation. Through the historical periods of the nation, the image of the artist has been portrayed with many different roles and characteristics. The research is on the Image of Soldiers in Paintings in the cause of building and protecting the Fatherland

Keywords: Soldier image, painting, defending the Fatherland, mainland

1. Mở đầu

Hình tượng người chiến sĩ (NCS) trong hội họa Việt Nam giai đoạn 2000 - 2015 mang đầy đủ những vẻ đẹp về tạo hình nghệ thuật lẫn phẩm chất tinh thần bên trong. Qua đó phản ánh quan niệm thẩm mỹ của người họa sĩ, vẻ đẹp của NCS gắn với các vai trò trong chiến đấu bảo vệ Tổ Quốc.

Các tác phẩm hội họa (TPHH) Việt Nam giai đoạn 2000 - 2015, đã khai thác sâu về hình tượng NCS mang tạo hình khỏe khoắn, hùng tráng và đầy ý chí quyết tâm. Hình tượng NCS giai đoạn này được họa sĩ khắc họa rõ nét, cô đọng về hình thể, ẩn chứa sức sống bền bỉ trong chiến tranh cũng như thời bình. Từ đó đã khẳng định vị trí và vai trò của NCS ở mọi phương diện trị an, bảo vệ hòa bình nước ta.

Nghiên cứu đề tài hình tượng NCS đã có một số tài liệu nhưng nghiên cứu riêng về hình tượng NCS trong hội họa Việt Nam giai đoạn 2000 - 2015 là vấn đề cần thiết hiện nay.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Giáo dục cho sinh viên hình tượng NCS trong những TPHP về công cuộc xây dựng và bảo vệ Tổ quốc

Lịch sử chiến tranh và nội dung cách mạng Việt Nam đầu những năm 2000 đã làm cho hình ảnh NCS bảo vệ đất liền được quan tâm nhiều nhất, trở thành hình tượng trung tâm, hình ảnh NCS hành quân ra đi vẫn là một mô típ chủ đạo lúc này. Bức sơn mài Đường lên Điện Biên Phủ của Trần Khánh Chương [H1.1] là một tác phẩm khá thành công trong sáng tác hội họa về người chiến sĩ. Trong tranh, các chiến sĩ mặc áo chàm, vai đeo súng kíp với hành trang thô sơ, đang chia tay người dân, chuẩn bị tới chiến tuyến.

Hình tượng NCS được thể hiện bằng mảng phẳng với thân hình khỏe khoắn, mỗi người được đặc tả với tư thế mang tâm trạng khác nhau. Một bức tranh khác của Ngân Chải là Đường ra trận-2005 [H1.2] cũng cho thấy hình tượng NCS ra trận. Đoàn người được đặt lệch về phía góc bên trái tạo nên sự chuyển động dốc xuống, có xu hướng nhanh chóng, dồn dập về phía trước. Không mô tả không gian thiên nhiên, họa sĩ Ngân Chải tập trung mô tả hình tượng những NCS và cô gái dân tộc đang tiễn các anh lên đường.

Đỗ Kịch vẽ Đêm hành quân [H1.3] năm 2005 đề tưởng niệm chính những đồng đội cùng quân ngũ của mình. Đây là bức sơn dầu có bút pháp hiện đại với nhát bút khỏe, tạo hình hình tượng, không gian theo mảng khối khỏe khoắn chắc nịch. Lấy bố cục tam giác, hình tượng các chiến sĩ được sắp xếp theo nhịp điệu đứng, ngồi, nằm xung quanh một ngọn đèn tạo nên không khí sôi động khi họ dừng chân nghỉ.

Bức *Bộ đội cụ Hồ* của Nguyễn Thế Vỹ sáng tác năm 2003 [H1.8] đã cho thấy sự thân thiết, tình đồng đội, gắn bó giữa người lính và chính người tướng chỉ huy quân đội của họ, tất cả đều là con người của Đảng. Hình tượng hai người lính còn sống giữa hiện đại như một minh chứng lịch sử của dân tộc.

Bước vào thời kỳ xây dựng và bảo vệ Tổ quốc, một thế hệ họa sĩ Quân đội mới hình thành đã thể hiện rõ khả năng sáng tạo và tư duy mới, tiếp tục sáng tác các tác phẩm đề tài Lực lượng vũ trang – chiến sĩ công an. Hình tượng những chiến sĩ công an, cảnh sát được thể hiện đa dạng và rõ nét trong nhiều bức tranh của các họa sĩ gần đây. Chủ yếu các nội dung tranh đều nêu lên các hình ảnh người thực việc thực xảy ra thường trực nhằm nêu bật vai trò chiến sĩ trong đời

sống hiện nay.

2.2. Giáo dục cho sinh viên hình tượng NCS trong công cuộc xây dựng và bảo vệ Tổ quốc

Ngay từ thời kháng chiến, quân chủng Phòng không - Không quân là lực lượng nòng cốt quản lý, bảo vệ vùng trời, bảo vệ các mục tiêu trọng điểm quốc gia, bảo vệ nhân dân đồng thời tham gia bảo vệ các vùng biển đảo của Tổ quốc. Lực lượng Phòng không - không quân có thể độc lập thực hiện nhiệm vụ hoặc tham gia tác chiến trong đội hình quân binh chủng hợp thành. Quân chủng làm tham mưu cho Bộ Quốc phòng chỉ đạo xây dựng lực lượng phòng không lục quân và không quân thuộc các quân chủng, binh chủng, ngành khác.

Tác phẩm *Trận chiến cuối cùng* của Quang Thanh - 2014 [H2.3], đã tái hiện chân thực hình tượng NCS pháo quân, phòng không tại trận chiến đấu lịch sử Điện Biên Phủ trên không của quân đội ta.

Trong *Ấn tượng chiến thắng Điện Biên Phủ* của Nguyễn Hà Bắc sáng tác năm 2014 [H2.4] cũng cho thấy một hình tượng chiến sĩ đầy lý tưởng. Nhằm tưởng niệm những kí ức về trận đánh Điện Biên Phủ, họa sĩ đã khéo léo lồng ghép nhiều hình tượng chiến sĩ pháo phòng bắn máy bay trong cùng một tác phẩm. Bức tranh được vẽ theo bố cục tam giác, NCS chỉ huy được lấy làm trung tâm và phóng lớn về hình thể.

Những bức tranh về NCS bảo vệ không phận đã đem lại cho nghệ thuật thuật vẽ đẹp của hơi thở cuộc sống, có độ chín về tình cảm, sự trầm trồ, tìm tòi trong sáng tác của họa sĩ. Hình tượng những người lính phòng không không quân được khai thác với nhiều góc cảnh đã tôn vinh công lao to lớn và tinh thần đoàn kết của các chiến sĩ.

2.3. Giáo dục cho sinh viên hình tượng NCS trong những TPHH về công cuộc xây dựng và bảo vệ Tổ quốc

Hình tượng NCS với công cuộc bảo vệ biển đảo tổ quốc luôn được các nghệ sĩ tạo hình quan tâm, nhất là giai đoạn từ 2005 đến 2014. Trong tiến trình phát triển của dòng nghệ thuật cách mạng Việt Nam đến nay, hình tượng NCS bảo vệ vùng biển đảo có sức lôi cuốn mạnh mẽ đối với các họa sĩ tạo hình. Hình tượng người chiến bảo vệ biển đảo thể hiện quan niệm, cách nhìn, nghị lực và khát vọng vươn lên chinh phục thiên nhiên và tinh thần đấu tranh của người chiến sĩ. Đồng thời chính đề tài cũng thôi thúc người nghệ sĩ sáng tạo nên những tác phẩm mang đậm phong cách cá nhân và phong cách nghệ thuật chung của từng giai đoạn, đặc biệt là giai đoạn từ 2000- 2015.

Tác phẩm *Luyện tập đường biển* của Phạm Tô Chiêm sáng tác năm 2004 [H3.2] cũng là một tác

phẩm sơn mài thành công trong việc xây dựng hình tượng NCS hải quân. Hình tượng NCS hải quân ở cảnh tập luyện diễn ra trong một vùng biển rộng lớn, hoang vắng, hình tượng những NCS vác súng trên vai đang cùng chạy về một hướng với nhịp điệu nhanh chóng. Chỉ bằng những những mảng lớn, sự gọi tạo ánh sáng phản chiếu lên hình thể nhân vật, tác giả đã cô đọng được những tư thế của hình tượng NCS trong tập luyện. Không gian xa gần được đặc tả càng gọi nên sự mênh mông của thiên nhiên đối với con người. Bối cảnh biển, trời, thuyền hùng vĩ trong tranh đối lập với hình ảnh nhỏ bé của đội quân tạo nên ý chí quật cường của NCS hải quân. Tuy thiên nhiên trong tranh được mô tả rộng lớn nhưng vẫn mang lại sự ấm áp, gần gũi bởi hòa sắc vàng nâu, điều này gọi tạo nên những sự kiện đã nhuộm màu thời gian, khơi gọi lại kí ức chiến đấu oanh liệt của NCS hải quân.

Các tác phẩm phản ánh hình ảnh chiến sĩ chiến đấu chiếm tỉ lệ khá nhiều. Các họa sĩ đã triển khai những tư duy sáng tạo mới mẻ, cấu trúc những bố cục chắc khỏe và bảng màu rực rỡ, đa dạng.

Tác phẩm phản ánh cuộc chiến đấu trực diện với quân xâm lược là *Gạc Ma - Vòng tròn bất tử* của Bùi Lệ Trang-2015 đã đem đến nhiều xúc động cho người xem. Tác phẩm được bố cục tròn với gam màu xanh của biển - trắng của bầu trời- đỏ của cờ tổ quốc. Hình tượng NCS hải quân ở trung tâm bức tranh, quyết gương cao ngọn cờ đỏ, sao vàng trên đảo Gạc ma nhằm khẳng định chủ quyền dân tộc.

Trong tác phẩm *Những người lính giữ đảo ngày ấy* của Nguyễn Tường Vinh (2012) cũng cùng phản ánh hình tượng NCS hải quân trong chiến đấu. Tuy nhiên, tác giả lại cho thấy sự khám phá bố cục mới để tạo nên ý tưởng riêng mình trong biểu đạt hình tượng NCS hải quân.

Để xây dựng hình tượng chân thật nhất, nhiều họa sĩ đã tham gia trải sáng tác và các chuyến đi thực tế nơi các đơn vị Bộ đội biên phòng, ra đảo Trường Sa... cùng trải nghiệm thực tế cuộc sống và chia sẻ sự gian khổ với những chiến sĩ lính đảo đang ngày đêm canh giữ và bảo vệ chủ quyền toàn vẹn lãnh thổ của tổ quốc Việt Nam và sáng tạo nên những tác phẩm mới mang góc nhìn sáng tạo riêng của mỗi họa sĩ về hình tượng NCS hải quân hiện nay. Hình tượng chiến sĩ hải quân bảo vệ biển đảo cũng là hình tượng được nhiều họa sĩ thể hiện nhất và có nhiều tìm tòi đa dạng từ phong cách lẫn tạo hình.

Hình tượng người lính Hải quân trong sinh hoạt, đời thường được thể hiện thật giản dị, chân thật và phong phú được nhiều họa sĩ khai thác với nhân thức phóng khoáng, bố cục động mang tính biểu cảm, hòa

sắc tươi vui rộn ràng, trong sáng thể hiện những nội tâm và vẻ đẹp của người lính hải quân nhân dân Việt Nam. Tiêu biểu như tác phẩm *Nơi đầu sóng* của Lê Trí Dũng, 2014 là một bức tranh sơn dầu có màu sắc tươi tắn, đậm đà, lộ rõ thị hiếu tinh tế của họa sĩ. Khung cảnh các chiến sĩ hải quân giải lao được quy theo bố cục xa gần, hai người được mô tả cận cảnh ôm lấy con bò, hai người phía sau hồ hởi nhập cuộc, hai anh lính đằng xa vẫn chuyên tâm tuần tra biển. Hình tượng các chiến sĩ hải quân được đặc tả với nước da rám nắng, cơ thể khỏe khoắn, dũng mãnh, họ chăm chú, tận hưởng những khoảnh khắc vui vẻ, nghỉ ngơi nhưng vai vẫn đeo súng sẵn sàng chiến đấu bất cứ lúc nào. Có thể thấy, họa sĩ đã ghi được giây phút đáng nhớ của các chiến sĩ hải quân luôn cảnh giác cao độ, đồng thời thể hiện tinh đồng đội của các chiến sĩ hải quân và tình cảm đùm bọc yêu thương, giúp đỡ nhau.

Hình tượng người lính hải quân canh gác, tuần tra trong bức *Tuần tra bảo vệ biển đảo Tổ quốc* của La Viết Sinh - 2014 cũng miêu tả hình tượng NCS hải quân mang ý chí, quyết tâm cao độ. Bức tranh miêu tả đoàn chiến sĩ hải quân đi tuần tra trên bờ biển dài rộng lớn, hun hút. Hình tượng NCS được tả thật, vai đeo súng, mặc quân phục, khuôn mặt ngược về phía biển. Dưới cái nắng, cái bóng NCS hải quân đổ nhòa trên cát. Không gian được chú ý đặc tả theo xa gần tạo nên góc cảnh biên sống động, rộng lớn, mênh mông. Với gam hòa sắc hài hòa, hình tượng NCS và thiên nhiên như được hòa quyện, lại vừa tôn bật lẫn nhau. Giữa thiên nhiên biển đảo hùng vĩ, hình tượng người lính càng được đắp xây thêm phần hiên ngang, đầy ý chí, đồng thời thể hiện tinh đồng đội đoàn kết cùng hoàn thành nhiệm vụ trấn giữ biển.

Trong tác phẩm *Kẻ vai sát cánh* của Đặng Minh Thế sáng tác năm 2014[H3.11], đã miêu tả hình tượng NCS hải quân trong tư thế gác biển với ý chí và thái độ kiên quyết. Bức tranh được chia làm hai phần rõ rệt. Hình tượng NCS trong tư thế đứng nghiêm trang, khuôn mặt hướng ra biển, biểu cảm gương mặt tỏ rõ sự không khoan nhượng, cánh tay nắm chắc súng đứng che chắn cho những người dân chài đánh cá ở phía sau. Có thể thấy sự phân chia về hoạt cảnh, không gian trong tranh, nhưng tác giả khéo léo sắp xếp tạo thành một bố cục có nội dung đồng nhất thể hiện sự ca ngợi, tôn vinh NCS hải quân trong công cuộc bảo vệ biển đảo đất nước, bảo vệ người ngư dân. Từ đó, tác giả đã khắc họa sống động hình tượng người lính hải quân trong cuộc sống, họ là những chiến sĩ làm nhiệm vụ trấn giữ biển đảo quê hương mang trong mình tinh thần yêu nước, yêu nhân dân, kiên quyết một tác không đi, một li không dời giữ gìn an toàn quê

hương, mang đậm tinh thần và lý tưởng cao đẹp của NCS Việt Nam anh hùng,

Bằng ngôn ngữ tạo hình, nhiều thể hệ họa sĩ Việt đã tạo nên những bản tình ca đẹp về người lính biển, về tình yêu hải đảo, tình yêu Tổ Quốc. Hình tượng chiến sĩ hải quân anh hùng bảo vệ biển đảo và góp phần nâng cao nhận thức, khơi dậy niềm tự hào, ý thức trách nhiệm của người dân đối với sự nghiệp bảo vệ chủ quyền của đất nước. Đồng thời, cổ vũ phát huy truyền thống cách mạng, giữ vững niềm tin, tinh thần độc lập dân tộc, ý chí tự cường, tích cực đóng góp sức lực, trí tuệ vào công cuộc xây dựng và bảo vệ Tổ Quốc Việt Nam xã hội chủ nghĩa, bảo vệ vững chắc chủ quyền Tổ Quốc. Các TP HH về hình tượng NCS hải quân không chỉ thể hiện những hình ảnh đẹp, sinh động về biển, đảo và chiến sĩ Hải quân mà còn là tình cảm, trách nhiệm và niềm tin yêu của họa sĩ với những người lính biển ngày đêm canh giữ chủ quyền biển đảo, thêm lục địa thiêng liêng của Tổ quốc.

3. Kết luận

Qua những TP HH về hình tượng NCS từ 2000 đến 2015 đã cho thấy những kết quả của sự hòa quyện giữa những quan niệm và tư tưởng xã hội đương đại, thể hiện hình ảnh cũng như nội tâm của NCS trong tranh, điều này đã tác động mạnh mẽ và truyền tải hiệu quả thông điệp đến mọi tầng lớp trong xã hội, góp phần định hướng chính trị cho nhân dân Việt Nam.

Để giáo dục cho sinh viên lòng yêu tổ quốc các trường cao đẳng cần vận dụng các hình tượng NCS đề tài bảo vệ đất liền là hình ảnh của những chiến sĩ gần gũi, quen thuộc với nhân dân được hiện ra với tinh thần quả cảm, sẵn sàng đấu tranh, thể hiện tình yêu thương đồng đội, đồng bào. Sử dụng các hình tượng NCS không quân Việt Nam lại thể hiện hình ảnh những chiến sĩ không quân làm việc thầm lặng, giàu đức hy sinh. Đồng thời khai thác và sử dụng cách hình tượng NCS hải quân là sự đồng cảm cũng như ca ngợi của họa sĩ đối với các chiến sĩ. Hình tượng NCS được thể hiện chân thật, khách quan, kích thích tính tạo sẽ tác động mạnh mẽ đến ý thức của sinh viên. Thông qua sự biểu hiện hình tượng NCS đã thể hiện một dòng chảy nghệ thuật hiện thực giúp sinh viên rèn luyện ý chí, trau dồi lý tưởng cao đẹp của NCS đối với sự nghiệp xây dựng và Tổ quốc.

Tài liệu tham khảo

1. Bùi Thị Thanh Mai, “*Phẩm chất lạc quan trong tranh của Trần Văn Cẩn, Mai Văn Hiến và Nguyễn Thu*” Bài viết
2. *Mỹ thuật Việt Nam hiện đại* - 1996 Nxb Mỹ thuật. Hà Nội
3. Phan Cẩm Thượng và Lương Xuân Đoàn (1996), cuốn “*Họa sĩ trẻ*”